Fra Gravbekken sommer -75. Etter badet! (Finn Ouren)

Peder W. Cappelen: Vidda på ny:

Du vil se elvenes rolige løp og åsenes lange linjer som binder landskapet sammen; kjenne en ro og en balanse, merke at langsomt faller tingene på plass. Du kan vinne en vei tilbake til deg selv.

Skogbruk, naturvern og friluftsliv II

JON LYKKE, VÆRDALSBRUKET

Professor Olav Gjærevolls synspunkter på forholdet mellom skogbruk, naturvern og friluftsliv er interessante. Gjærevoll er en kjent botaniker og naturvernmann. Det er derfor rimelig at hans uttalelser og vurderinger blir tillagt stor vekt. Det er derfor grunn til å kommentere de punkter han tar opp. Det er neppe stor uenighet i sak mellom oss, men det kan være mange måter å uttrykke seg på, og vurderingene kan bli noe ulike om utgangspunktet er globalt eller det er norsk (eller endog trøndersk) skogbruk. Endel uttrykk og uttalelser kan neppe underskrives av det lokale skogbruk.

Det er alment erkjent at skogen har en rekke funksjoner. Disse tumler den praktiserende forstmann med daglig. Skogbruket omfatter virkesproduksjon, med alle aktiviteter dette innebærer, — foryngelse, ungskogpleie, skjøtsel av eldre skog, avvirkning, valg av driftsmetoder og tilrettelegging for disse m.m. Videre omfatter det viltstell, fiskestell, tilrettelegging av friluftsliv m.v. Først og sist omfatter det arealplanlegging og tiltakstilpasning, for å innpasse alle kryssende hensyn og derved optimalisere den samlede virksomhet. Eksempelvis står dyrelivet sentralt i dette bilde, som en biologisk produksjonsmessig, estetisk og økonomisk viktig del av skogmiljøet. Viltstellet er en viktig side av skogbruket, og betingelsene for et variert og livskraftig dyreliv må oppfylles best mulig. Alt dyreliv har interesse, rovfugl og rovpattedyr bl.a. som bestandsregulator for smågnagere, en rekke småfugler som regulator for insekter, og det jaktbare, matnyttige vilt som en estetisk og økonomisk verdifull ressurs.

Nå er biotopkravene forskjellige, men felles for de aller fleste arter er at de blir begunstiget av en rikest mulig variasjon i markslag, topografi, utviklingstrinn for vegetasjonen, og av en best mulig ro i markene. Når et fornuftig viltstell er en integrert del av

skogbruket, vil de aller fleste krav fra et naturvern- og friluftslivsynspunkt automatisk oppfylles.

På tross av dette oppstår det altså konflikter, det må vi bare erkjenne. Hvilke som er reelle, hvilke som er teoretisk baserte, og på hvilket grunnlag de oppstår, er dog ofte noe diffust. Det som i første rekke har endret seg de siste årtier er friluftslivet, idet velstandsøkningen har muliggjort at alle samfunnslag kan nyde det. Omleggingen i skogbruket gjelder ikke driftsintensiteten, men driftsapparatet. Jeg håper ikke vi er på tur til å bli så luksusbetonte her i landet at vi nedlegger en ressursskapende og ressursbevarende næring for å kunne vandre i uberørt natur overalt.

Utarming av naturen

Gjærevoll understreker at det i dag foregår en utarming av naturen som man neppe før har hatt maken til. Han nevner at nå er mer enn 1000 hvirveldyr i faresonen, sammen med ca. 20 000 høyere planter. Ja, dessverre dette er riktig, og jeg istemmer helhjertet beklagelsen og varskoet. Når ansvaret for dette delvis plasseres hos skogbruket må jeg dog melde pass. La det i alle fall være klart at det hverken kan gjelde trøndersk eller norsk skogbruk, — antagelig ikke skogbruket noe sted i verden. Dette drives i dag etter utholdenhetsprinsippet, og ødelegger ikke livsgrunnlaget for noen art. At artene vil variere periodevis i sammensetning og individuell mengde på den enkelte lokalitet ved endring av suksesjonsstadier, er en annen ting. Når skogsdriften dras inn i skyldspørsmålet om de truede arter har dette antagelig å gjøre med den misforståtte avskogning og oppdyrkning som har foregått bl.a. i Afrika. — Men dette har da vitterlig intet med skogbruk å gjøre!

Gjærevolls vurderinger omkring balansen og variasjonen i urørt skog, og den økonomiske utnyttelses innvirkning, krever også noen kommentarer. Det er riktig at det er i den «urørte» skog (hvor nå den måtte finnes!), at den naturlige balanse når sin største variasjon. Det er jo kun i vegetasjonens klimaksstadium, — den gamle, «stabiliserte» vegetasjonen, at man i det hele tatt kan snakke om en viss balanse. Selvsagt brytes denne av f.eks. hogst, og et nytt økosystem dannes, — og endres. Det oppstår imidlertid intet kunstig, men et høyst naturlig nytt suksesjonsstadium om igjen utvikler seg mot klimaks. Samme hvordan man driver skogen, eller forsåvidt

om den ikke drives i det hele tatt, vil ikke hele arealet samtidig være i noen «balansert urørthet» (klimaksstadium). Dette er vel heller ikke målet, men å drive skogen på en måte som gir en balanse totalt sett, med vegetasjon i alle stadier, fra den yngste foryngelse til det eldste skogbestand.

Det er viktig å ha skogens dynamikk klart for seg. Et skogbestand er intet statisk og uforanderlig. Tvert imot forandrer det seg hvert år. Ikke minst gjelder det norsk skogbruks viktigste operasjonsfelt — granskog på god og middels mark. Grana har en nokså begrenset levealder, og et bestand kan umulig se likedan ut i lengre tid. De naturlige foryngelsesmåter i de nordlige barskoger er skogbranner og stormfellinger, — de siste ofte i samarbeid med råtesopper og insekter. Alt er under stadig endring, periodevis drastisk, selv i udrevet skog. I en vanlig drevet skog søker man å komme naturen i forkjøpet med hogster.

Det må stilles et stort spørsmålstegn ved om variasjonen og produksjonen er særlig stor i «urørt» granskog. Den kjennetegnes vel snarere av artsfattighet og «nullvekst». I Norge er lys og varme oftest minimumsfaktorer. Ved hogst, brann, stormfelling e.l. blir marken eksponert, større næringsomsetning kommer igang, og forholdene gir livsbetingelser for langt flere dyre- og plantearter (bl.a. de lyskrevende løvtreslag) enn tidligere. Variasjon og produksjon øker sterkt.

Maskinene uroer ikke viltet

Hestedriftene skapte ingen problemer, heter det, men med maskiner og derav følgende veibehov oppstår konfliktene. Skogen må ikke bli industriområde, med støy og uro. Disse saker har mange aspekter. Selvsagt var det romantisk med bjeller, hestemøkk, svans, barkespade og skogskoje, — men vel i første rekke for de som ikke var nødt til å leve av det. En øket effektivitet, ved metodeforbedringer og teknisk utstyr, har vært en forutsetning for at skogen skal kunne være drivbar og gi skogsarbeiderne en fortjeneste på linje med andre i samfunnet. Er det dette som menes med industrialisering, er selv en naturromantiker som jeg for den. Det er klart maskiner lager støy. På de to dager i uken hvor folk flest har anledning til å nyte friluftslivet står de dog stille og bråker ikke. Skogens dyr ser ikke ut til å sjeneres nevneverdig. De lærer seg fort hvilke lyder

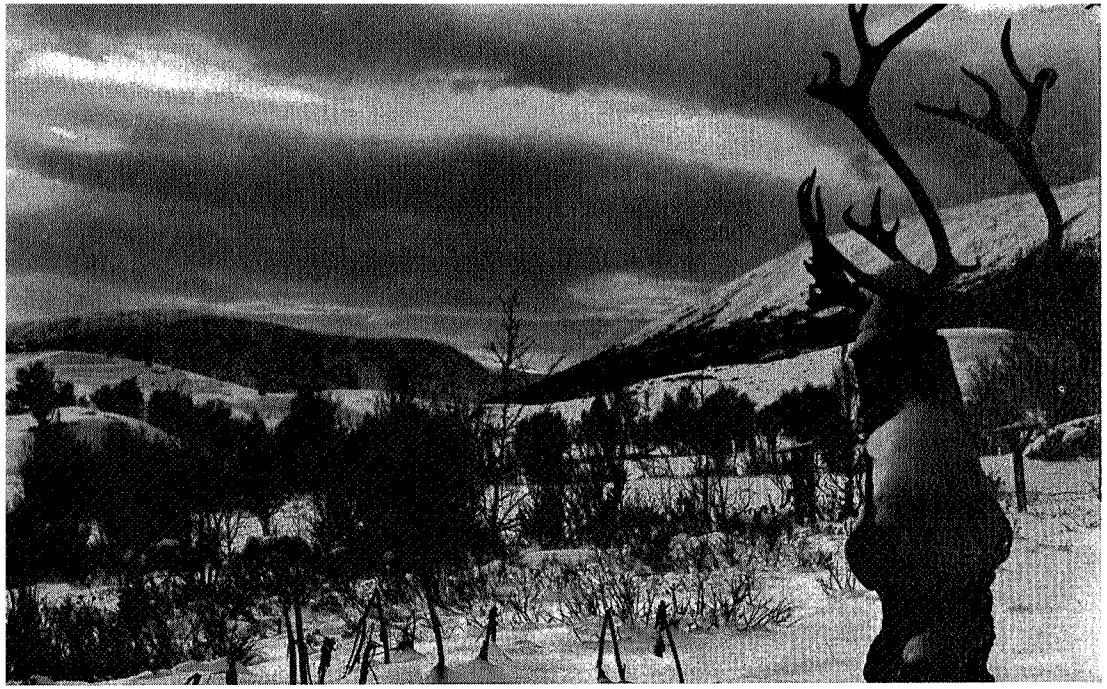

Dindalen, november 1975 (Andreas Scheen)

som kan representere en fare, og hvilke ikke. Stor belastning på et terreng av forholdsvis lydsvake turgåere, orienteringsløpere o.l. uroer nok dyrelivet betydelig mer enn traktorer og motorsager.

Det finnes selvsagt ingen mulighet til å gå tilbake til et hestedrevet skogbruk. Det ville forby seg økonomisk, og det ville f.eks. ikke finnes arbeidskraft nok. Skogsarbeidet er forøvrig fysisk hardt nok som det er, om man ikke skal begynne med tømmersaksa igjen. Ellers skal man jo ikke se bort fra at også hestedrifter grep inn i miljøet. Det ble drevet på langt flere steder samtidig enn i dag, med de uro- og kvistproblemer dette måtte gi. Den gang var det virkelig sjelden å finne «urørt» skog. Langtransporten var hovedsakelig fløtning, dvs. at vassdragene måtte reguleres og tildels kanaliseres.

Det er noe sterkt sagt å hevde at maskinene skaper større veibehov enn hesten, og derved flere inngrep i naturen. Skal skogen være drivbar og skogarbeideren tjene brukbart, kan hesten sjelden brukes på større transportavstander enn 3—400 m. Maskinene kan ta minst 2 km ut. Med andre ord vil et skogbruk basert på hestedrift kreve et mye tettere bilveinett enn det vi i dag tar sikte på.

Flatehogsten

Hogstflatene er et alltid like kjært tilholdssted, for den som søker utsyn og rekreasjon (som Gjærevoll nevner), og for debattanten. Blant forstfolk er temaet dog bra utdebattert. Det er i dag enighet om at for en stor prosent av skogarealet i Norge er foryngelse ved flathogst den eneste forsvarlige metode om man vil sikre en noenlunde tilfredsstillende produksjon av skogsmarken. Norsk skogbruk arbeider i stor grad nære den klimatiske grense for skogstrærnes utbredelse. Som før nevnt er varme en minimumsfaktor. Varmesummen i vekstsesongen blir betydelig større på en åpning enn under et eldre skogbestand. Selvsagt betyr en flatehogst en veldig forandring av økosystemet, — på det aktuelle areal. Samtidig gir flatene en stor variasjon, og stor kantvirkning. Plantelivet på den enkelte flate blir langt mer variert enn i gammelskogen, og den blanding av foryngelsesfelter i forskjellige stadier og eldre bestandskog, som etterhvert blir resultatet, gir variasjonseffekt i hele skogarealet. Variasjon er et nøkkelord både for friluftslivet og f.eks. for viltstellet. Bl.a. er det lite tvil om at dagens tette elgstamme i Skandinavia for en stor del er resultatet av hogsflatesystemet. Det er imidlertid viktig å legge ut flatene med en viss sans for mosaikk, og jeg er enig med Gjærevoll i at de ikke bør være for store. Virkelig store foryngelsesfelter finner vi da heller ikke meget av i Norge, bl.a. fordi forstmannen samtidig er viltskjøtter. Det ville undre meg meget om vi noen gang i historisk tid har hatt et mer variert skogbilde i Norge enn i dag, — til beste for de fleste interesser.

Monokulturer, i vederstyggelig ensformighet med trærne i militær formasjon, trekkes frem som et stort minus. Ja, hvis dette var virkeligheten, ville jeg antagelig selv reagere. Men hvor finner vi disse innen de etablerte skogområder? Vel, la gå at vi kan ha de i skogreisningsstrøk som Vestlandet og Skottland, eller i «parkskogland» som deler av Danmark. Innen de vanlige skogstrøk er det dog bare ved skogreisning på tidligere innmark o.l. de finnes, og dette utgjør såmenn ikke store flekker. På en vanlig foryngelsesflate får man søke mer naturlige planteplasser enn den militære formasjon tilsier, og som nevnt før vandrer det normalt inn en rekke lyselskende treslag som bryter det monokulturpreg som måtte finnes. Løvskogandelen i norske skoger har steget adskillig etter at hogstflatesystemet ble mer almindelig. Den urørte, og den plukkhoggede

granskogen vil alltid være sterkt dominert av grana. I dagens skogbruk vil grana være enehersker kun på begrensede arealer (den mest produktive mark, og med best tilgjengelighet) og i et begrenset tidsrom (middelaldrende og eldre skog). Markslagsblanding og topografi borger for ennå større variasjon i bildet enn vi selv greier å skape.

Edelløvskoger og myrer

Det er lett å være enig med Gjærevoll i at vi skal ta vare på sjeldenheter, som f.eks. edelløvskoglier på grensen av treslagenes utbredelsesområde. Trøndelag er et slikt grenseområde. Men hvor i Trøndelag foregår barskogreisning på slike arealer? Jeg mente å vite at hver av oss i skogbruket verner om disse flekkene og andre vegetasjonstyper med verneverdi.

Det fremheves at vi må verne om mange av våre myrer, og jeg er svært enig. Men det er da vel et langt større press på myrer, og andre våtmarksområder fra annet hold (industri, jordbruk m.fl.) enn fra skogbruket. Skogreising på myr er ingen prioritert oppgave i norsk jordbruk, og det utføres da også i svært beskjeden målestokk. Bl.a. av viltstellmessige årsaker er egeninteressen for bevaring stor, og det er nok ingen fare for de tusenvis av småmyrer, ei heller for de fleste større.

Jeg trodde jeg tilhørte Gjærevolls «industrialiserte skogbruk», men når jeg ser at vi der skyver alle detaljer som spillplasser og andre verdifulle naturvarianter til side, begynner jeg å stusse. Det er tvert imot vanlig i dag å ta sterkt hensyn til spillplasser, redeplasser for sjeldne fugler, trekkveier for storvilt m.v. i skogbruket. Vi ser det ikke en gang som «detaljer», men som viktige saker, og jeg kan forsikre at planleggingen er ikke blitt vanskeligere fordi om hesten er erstattet med maskiner. Det som er blitt vanskeligere er vernet om endel av disse miljøvarianter etterhvert som friluftslivet tiltar. Dessverre er presset størst, bl.a. når det gjelder sjeldne arter, fra organisasjoner som har til formål å studere og verne disse. (redefotografering etc.).

Skogbruket er en næring som arbeider på lang sikt. 100-årsperspektivet tumler vi med til daglig. Som Gjærevoll fremhever må forvaltningen skje ut fra langsiktige vurderinger. Utholdenhetsprinsippet (at skogarealet årlig og på sikt skal gi en viss produk-

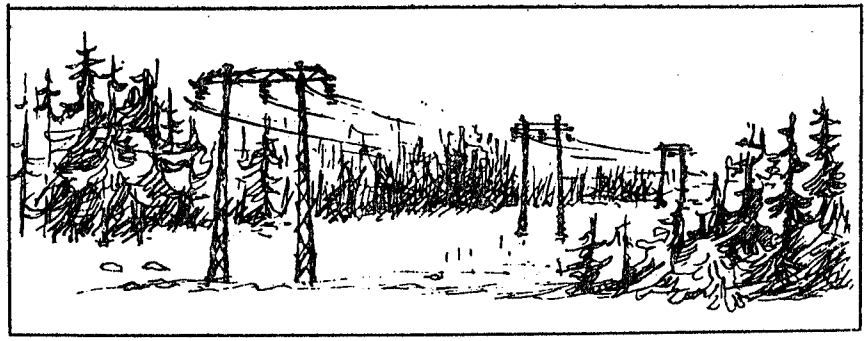

sjon, og at en noenlunde fast andel skal forynges årlig), krever en slik betraktning. Skogbruket er avhengig av de naturgitte produksjonsfaktorer. Næringen er derfor mer enn noen interessert i å opprette en god økobalanse i naturen, og må drives under hensyn til dette. Skogbruk må bygges på biologi, økonomi, menneskelige forhold m.v. Skogbrukeren har kanskje den bredeste naturvidenskapelige bakgrunn noen studieretning gir i dag, men heller ikke han er selvsagt noen allviter. Han har utvilsomt behov for å søke råd enkelte ganger hos folk med en mer spesiell utdannelse, som zoologer, botanikere, geologer o.a., og dette bør han benytte seg av. — Og jeg er enig med Gjærevoll i at det er sterkt behov for natursakkyndighet i all planlegging av ressursbruk og arealanvendelse, også den offentlige.

Sct. Bernard:

Hvad jeg vet av de guddomlige vitenskaper og den hellige skrift, lærte jeg i skog og mark.

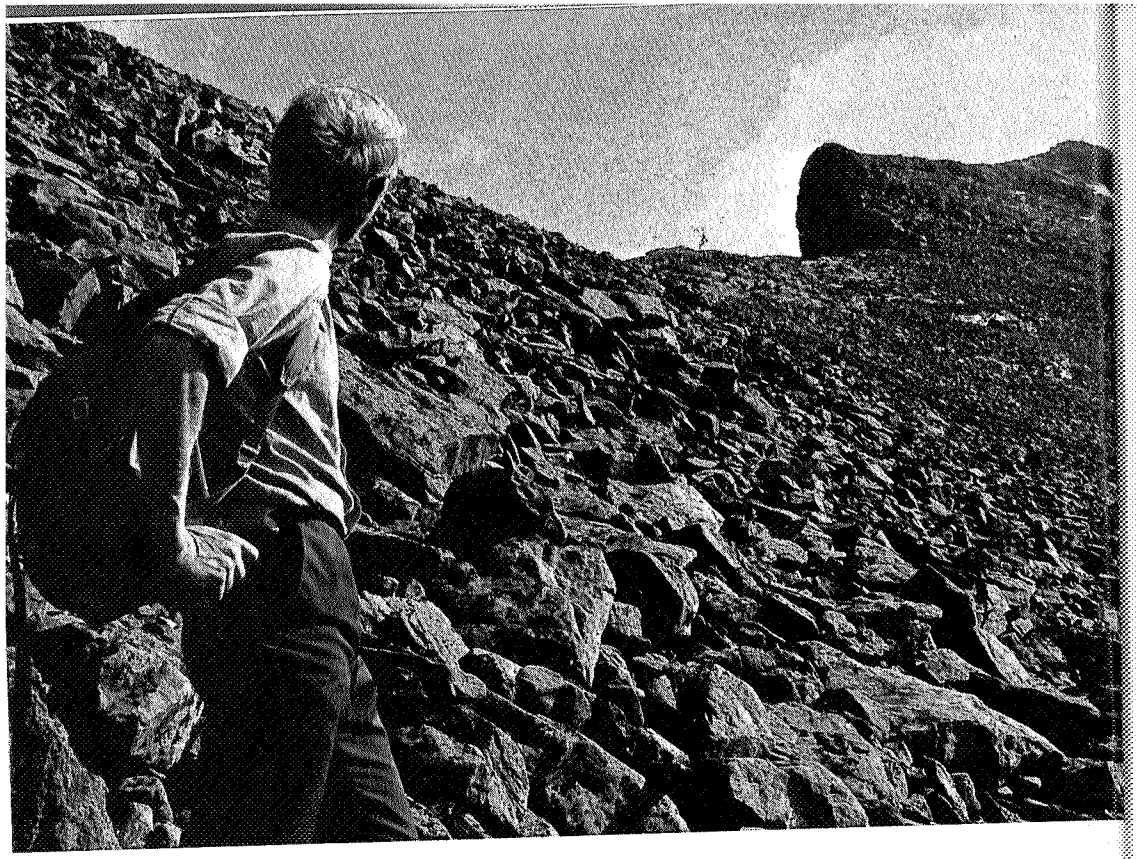

Mot Storsylen (Rolf E. Andresen)

Gunnar Strandenes i Mestre fjellet:

I naturen kan vi studere nær sagt alt — prosesser, liv, død, forgjengelighet, evighet og skjønnhet ved siden av utallige fag og grener av vitenskap.

Inntrykk fra en fottur i Trollheimen

PIA HUG, SVEITS

Charlottenlund Rotary Club arrangerte en tredagers tur til Trollheimen for oss — 15 unge mennesker fra 10 forskjellige europeiske land.

Endel av oss hadde aldri tidligere sett et fjell på nært hold. Noen mente at utstyret og forberedelsene til turen måtte passe til en polarekspedisjon enn en fottur i fjellet, og ingen av oss ble det minste overrasket da vår italienske deltager spurte helt alvorlig om denne farefulle turen kunne bli avlyst p.g.a. regn. (Våre norske venner betraktet spørsmålet som en god vits.)

Tiltross for våre bange anelser, befant vi oss den 16. august kl. 10 klemt sammen i biler på vei til fjells. Avskjeden med sivilisasjonen ble feiret med en iskrem.

Den første dagen var ikke det minste anstrengende. Først ble vi invitert til dagens andre frokost på hytta til en av Rotary-medlemmene.

Etter å ha gått en times tid stanset vi og spiste formiddagsmat ved en elv. Ettersom maten var laget av våre Rotary-verter var den utsøkt, og det var kanskje altfor mye av den. En av oss hadde tilogmed fått med et helt glass med jordbærsyltetøy. Etter en stund ankom vi Jøldalshytta. Vi var virkelig overrasket over hvor bekvem denne og andre TT-hytter er. Det var dusjer, tørkerom, behagelige senger — ikke halmmadrasser! — og koselige oppholdsrom.

Omgivelsene og det at det ikke var elektrisk lys, gjorde at vi syntes det var gøy å finne fram ved hjelp av stearinlys. Selv for Rüdiger fra Tyskland gjorde de koselige hyttene opp for «stressferien», som han kalte denne turen.

Til middag fikk vi rømmegrøt (som endel av oss selv med vår beste vilje ikke klarte å like, til herr Belsås' store forundring). Om kvelden spilte vi «hejrter», så inn i peisilden, drakk kaffe, eller